

vandalpusztítások idejében sok emlék el is kallódott, a gondosság, mely nem egy jelét tapasztalták az archæologusuk, kizárja lehetőségét is annak, hogy annyi műalkotás örök időre rejtve maradhatna a kutatók előtt. Nem egy lelet bizonyítja, hogy nagy óvatossággal éltek Róma műszerető polgárai veszély közeledtekor: így Hercules Mastai egy tömör falazatú sírládából került elő; hasonlóképp óvatosan rejthették el a két athléta-szobrot is a quirinalisi domb oldalában, s meglepő az a gondosság, mely a híres ülő athléta-szobor rejtekhelyét jellemzi.

Végül a szellemesen írt mű ajánlására megemlítem, hogy 12 fénynyomatú melléklet és 81 rajz díszíti, a fordítás pedig minden tekintetben hivatott toll ügyességére vall.

TÓTH SÁNDOR.

Hasznos ismeretek a gyakorlati tanítás köréből tanítók, tanítójelöltek számára. Írta *Zotich Károly*. Nagy-Tapolcsány. 1—120 lap. Ára 1 frt. A szerző tulajdona.

A magyar nyelvnek idegen ajkú iskolákban való tanítása igen fontos feladata a hazai népiskolai oktatásnak. Bár e feladat nem egyetemes, a mennyiben nem tartozik összes népiskoláinkra, hanem ezeknek csak egy, de jelentékeny részére: mindamellett országos jelentőségű, s ezt ilyennek tartva kifejezést kell itt adnom annak a nézetnek, hogy tanügyi sajtónk s általában a magyar tanítóvilág ez ügyet sokkal kevesebb figyelemben részesíteti, mint a mennyit fontosságánál fogva megérdemelne. Szaklapjainkban, tanítói gyűléseinken élénken kellene ez ügygel foglalkoznunk, nemcsak azért, mert országos fontosságú, hanem azért is, mert a magyar népoktatás e mezőn, a dolog meglehetősen új voltánál fogva, nagyon töretlen utakon jár, s ez eljárás, kis gyermekeknek iskolában idegen nyelvet tanítani, nem tartozik a tanító könnyebb feladatai közé.

Ebből a szempontból tekintve örömmel üdvözljük és dicsérettel mutatjuk itt be e kis munkát, melynek nagyobb felerésze a magyar nyelvnek idegen ajkú népiskolákban való oktatására ad utasítást. — A könyv másik része a számtan tanításának a módszerével foglalkozik, de e tantárgy tanításának ugyis eléggé járt útján kevés újat mond; én azért rövid ismertetésemben csak a magyar nyelv tanítására vonatkozó fejezetre terjeszkedem ki.

A szerző a saját vizsgálódásainak, e tárgyra vonatkozó tanulmányainak s gyakorlat útján szerzett tapasztalatainak az eredményét tárja itt elé.

Mindenekelőtt eljárásának alapelveivel ismerteti meg az olvasót. Nem magyar ajkú tanítványait nem olvasmányok alapján vezetgeti be a magyar nyelv ismeretébe, hanem beszélgetés útján. Elvezeti kis növen-

dékeit azokba a gondolatkörökbe, melyekben lelki fejlettségük szerint már otthonosak; e körökbe eső, már meglévő képzeteket felébreszti. lelkükben s megnevezi előttök, majd megnevezeteti velök magyar nyelven s ily módon egy kis szókincset gyűjtet velök, melyet mindjárt fel is használtat a következőképen. Mondattani uton haladva, oly kérdéseket tett fel növendékeinek, melyekre feleletül az ismertetendő mondatrészt, vagy szóalakat kapja. Ez az első lépés. A második lépés az illető mondattani kategóriának (pl. mi a tárgy?) felfogatása s a vele járó szóalak (pl. a tárgy *t* ragja) megismerttetése; végre a harmadik lépés ez ujonnan felfogott grammatikai formának szóval és írásban való begyakorlása egyszerű mondatok alkotása által.

Ez a módszer teljesen észszerű, s igen valószínű, hogy vele szép sikert ér el a szerző a maga iskolájában. De a mint e módszer részletes keresztülvitelét papírra veti s könyvében leírja, gyakran ferde irányba téved. Egyik főhibája az, hogy tanítási menetében tulságos sok az abstractio, s kis növendékeit észtehetségüket fölülmuló oly elvont fogalmakkal dolgoztatja, melyekkel csak megnehezíti eljárását a helyett, hogy könnyítené. Pl. a *melléknévi igenév* tanítása így megy: «I. Igék, melyek dolgoknak és személyeknek milyenséget kölcsönöznek (!): Énekel, sír, beszél; kaszál, arat, vet, csépel» stb. — «A folyó cselekvéseknél fogva a személyeket és dolgokat ilyen minőségűeknek mondhatjuk: éneklő, síró, beszélő; kaszáló, arató, vető» stb. — «A befejezett cselekvéseknél fogva a személyeket és dolgokat ilyen minőségűeknek mondhatjuk: törött, füstölt, írott» stb. Ép így származtatja a beálló cselekvésű igeneveket. — «II. Azért, mert a dolgok és személyek a cselekvésektől milyenséget nyernek, a cselekvést jelentő szókból (igékből) milyenségszókat (mellékeveket) képezhetünk. Ezeket a mellékeveket melléknévi igeneveknek nevezik.» — «III. 1. Nevezd dolgokat, melyek a mezei munkáktól nyernek milyenséget (!). 2. Nevezd személyeket, melyeknek a saját cselekvésök kölcsönöz milyenséget. 3. Nevezd személyeket, melyek más személyek cselekvéseitől nyernek milyenséget. 4. Említs dolgokat a cselekvéseiktől nyert milyenségeikkel együtt (!!). 5. Említs személyeket a cselekvéseiktől nyert milyenségeikkel együtt. 6. Állíts valamit a cselekvéseiktől milyenséget nyert dolgokról és személyekről ezen milyenségeik megemlítése mellett» (!) (20—21. lap). Ily módon *nem lehet* kis gyermekeket idegen nyelvre tanítani.

Másik főhibája e vezérkönyvnek, hogy benne a szerző nem egy helytelen nyelvtani elméletet állít fel. Pl. a 27. lapon a helyhatározók három főnemét az igék három főidejével zavarja össze, midőn így tanít: «Dolgok és személyek *jelenlégi* helyének meghatározása.» (Ez lenne a *hol?* kérdésre felelő határozó). «Dolgok és személyek *volt* (régibb) helyeinek meghatározása» (= honnan?). «Dolgok és személyek *jövő* (új)

helyeinek meghatározása (= hova?). De a hol?, honnan?, hova? kérdéseket meg sem említi.

Több példát nem hozok fel, bár könnyen találhatnák. A szerzőnek e munkáscskája mindenestre tanuskodik arról, hogy ő gondolkozott e tárgyról, t. i. a magyar nyelvnek idegen ajkú iskolákban való tanításáról; de e könyvében legalább, nem tudta megtalálni és kimutatni a helyes útakat és módokat. Biztosabban megtalálja, ha ezt az elvet követi: *ne nyelvtant, hanem nyelvet tanítsunk*, mert nem grammatikusokat, hanem magyarul beszélni tudó polgárokat akarunk nevelni.

E könyv vezérkönyvül, említett hibái miatt, nem ajánlható; de azoknak, kik e tárggyal foglalkoznak s a tanításban követendő helyesebb módszerről szeretnek gondolkozni — gondolatébresztő olvasmányul szolgálhat.

(Budapest.)

KOMÁROMY LAJOS.

ÚTBAIGAZÍTÁSOK, ÉSZREVÉTELEK.

8-dik kérdés. *Sok középiskolában ú. n. naplót vagy diariumot használnak a tanultak fixálására, összegyűjtésére stb. Mi e tanító eszköznek tulajdonképi szerepe? Csak az esetleg ki nem segítő tankönyvet akarja-e pótolni? Vagy egyéb methodikus szükségleteknek szolgál? S hogyan kell vele bánni? **

A philologiai és realis szaktudományok oktatásában már annyi segítő eszközt alkalmazunk úgy az utasítások ajánlatából, mint saját praxisunkból eredő okulásból, hogy egy újabb eszköz hangsúlyozása majdnem vakmerőség számba vehető. A szemléltetés, a kísérletezés, az extemporalék, az iskolai és házi præparatiók, mindmegannyi tevékeny eszközöknek váltak be a középiskolai oktatásban. Mindezek daczára kevés intézetben használják a tanultak analysisére, összefoglalására, a tudományos tények fixálására, az ismeretek összegyűjtésére, úgy az egyes tudományok belső lényegbeli, mint a különböző tudományszakok párhuzamos vonatkozásainak feltüntetésére és biztosítására a naplót vagy diariumot. Ennek használata és az ebből folyó oktatási eredmény kedvező volta arról győződtetnek meg, hogy van még egy oly hathatós eszköz, melynek gyakori alkalmazásával a sokszor parlagon maradó lelki tehetségeket is munkásságra sarkalhatjuk, hogy azok részt vevén a tanulás processusában, sikeres tevékenységre hívják ki a tanítvány

* E kérdésre egy másik feleletet is kaptunk, melyet a jövő számban fogunk közölni.

A szerk.